

شیعیان در مصر

با دستگیری و بازداشت شیخ حسن شحاته، امام جمعه معزول مسجد جامع قاهره در ۲۱ شهریور ۱۳۷۵^۱ به اتهام ترویج دیدگاههای شیعه در خطبه‌های نماز جمعه، فصل جدیدی از حملات شدید علیه شیعه آغاز گردید که این روند با دستگیری ۵۶ تن از شیعیان، به اتهام تشکیل یک گروه سری در چند استان مصر، ابعاد تازه‌ای به خود گرفت.

تحریک‌کننده‌ای که برای منافع عمومی زیان بار است، به منظور مطلع نمودن دیگران و توزیع آن.

همچنین به نقل از نیروهای امنیتی اعلام گردیده که قضیه شحاته با مراجعة دکتر فؤاد شاکر، استاد بررسی‌های اسلامی داشگاه سوئز به نیروهای امنیتی آغاز گردید. وی اعلام نموده بود به نوارهای کاست و ویدئویی متعلق به شحاته، که متضمن ترویج افکار شیعی و لعن صحابه و بی اعتبار دانستن احادیث ابوهریره می‌باشد دسترسی دارد. قابل ذکر اینکه وی چندین بار با شحاته بحث و مناظره داشته و مریدان شیخ از اختلافات آن دو کاملاً آگاه بودند.

از سوی دیگر شیخ حسن شحاته در دادسرا اتهامات مذکور

۱. قرار بازداشت شیخ شحاته تاکنون ۴ بار تمدید گردیده و نامبرده همچنان در بازداشت بسر می‌برد.

شیخ شحاته در دادسرا امنیت کشور نسبت به بازداشت خود اعتراض نموده و اظهار داشت من به دولت و تلویزیون تعلق دارم، چرا با من اینگونه رفتار می‌کنید. شایان ذکر اینکه وی خطیب مورد رضایت دولت بوده و بارها در تلویزیون و همچنین در دانشکده پلیس، برنامه‌های دینی اجرا می‌نموده است؛ زیرا وی تفکرات ابن تیمیه و محمد بن عبدالوهاب که زیر بنای تفکرات بخش عمداء از گروههای اسلامگرای مسلح است را بشدت مورد حمله قرار می‌داد. بر اساس استاد و اوراق موجود در دادسرا، دو اتهام متوجه نامبرده گردیده است که عبارتند از:

۱. استفاده از دین برای ترویج افکار بنیادگرایانه و اهانت به مذهب سنی و ضربه زدن به وحدت ملی و صلح اجتماعی؛
۲. نگهداری مطبوعات و نوارهایی که در آن ادعاهای

را تکذیب نموده ولی گرایش خود به شیعه را انکار نکرده است.^۱

مختر نوح، وکیل گروههای شیعه در دفاعیه‌ای که به منظور دفاع از شیخ شحاته تقدیم نموده است، نوشت: "شیعه یکی از مذاهب شناخته شده در مصر است که قانون، فقه و الازهر اعتقاد به آن را جایز می‌دانند و همچنین این مذهب از مذاهب ویرانگر نبوده و برداشت شیعه از اسلام با پایه‌های اساسی نظام حاکم مخالف ندارد." وی با اشاره به اینکه دعوت به شیعه متضمن بسی حرمتی نسبت به مذاهب اهل سنت نیست، مستنداتی را ارائه کرد که به شرح زیر می‌باشد:

- فتوای صادره از سوی دفتر مرحوم شیخ شلتوت، یکی از شیوخ الازهر مبنی بر جایز بودن تعبد به مذهب شیعه.
- فتوای شیخ محمد متولی الشعراوی (در زمانی گه وزیر اوقاف بود) در فوریه ۱۹۷۷ مبنی بر اینکه "تها فرقه مردود از شیعه فرقه باطنی است که خود شیعیان آن را رد می‌کنند ولی شیعه امامیه اثنی عشری که پیشوای آنان امام صادق (ع) (یکی از اساتید ابوحنیفه) می‌باشد یکی از مذاهب پاک و سالم به حساب می‌آید.^۲

- در قانون مجازات نصی وجود ندارد که اگر کسی به یکی از مذاهب اسلامی معتقد باشد مجرم محسوب گردد. هرچند که این اعتقاد، مستلزم مخالفت با اعتقادات مذهب دیگر تلقی گردد. (این مسئله در چارچوب اصل آزادی عقیده قرار می‌گیرد).

در ارتباط با قضیه شحاته، دو زن و یک دختر جوان نیز دستگیر شدند و به اتهام ترویج نظرکرات شیعی پرونده آنان به دادسرای امنیت کشور ارجاع نمی‌شد. همچنین در کلیه این مراحل اتهامات مربوط به ترویج افکار شیعی و ادعای دخالت ایران که رسماً از طریق وزارت کشور اعلام می‌گردید، تکرار شده و مهم‌تر اینکه افراد بازداشت شده نیز معمولاً ثابت بودند.

در مقاطعی که شیعیان با دولت وارد مذاکره می‌شدند، مهمترین خواسته خود را تشکیل مجلس شیعیان مصر عنوان می‌نمودند. درخواست مذکور که با استفاده از ابزارهای قانونی از

۱. مجله روزالیوسف، ۷ آبان ۱۳۷۵.
۲. شیخ شعراوی در همان زمان به عضویت کمیته سازگاری بین شیعه و سنی درآمد و به همین دلیل مورد انتقاد قرار گرفت. تا آنجاکه شیخ محمد حسینی در نامه‌ای به وی نوشت: "من نگران این هستم که شیعیان از موضع شما سوء استفاده کرده و بگویند یکی از رهبران اسلامی به آنان ملحق گردیده است." شایان ذکر اینکه شیخ شعراوی که در حال حاضر دوران کهولت خود را می‌گذراند، از محبویت زیادی در بین مردم برخوردار است.
۳. در خصوص تعداد شیعیان مصر آمار دقیقی در دست نیست. خبرگزاری فرانسه به نقل از شیعیان مصر اعلام نمود تعداد آنان نیم میلیون نفر می‌باشد، ولی مقامات دولتی و امنیتی اظهار می‌دارند تعداد شیعیان تنها چند هزار نفر می‌باشد.

سابقه وضعیت شیعیان در مصر

شیعیان مصر^۱ قبل از پیروزی انقلاب از آزادی زیادی برخوردار بوده و جمعیتی به نام اهل بیت داشتند، ولی پس از پیروزی انقلاب در سال ۱۹۷۹ نیروهای امنیتی حمله گسترده‌ای علیه شیعه به راه اندخته و اقدام به مصادره کتابهای شیعی نمودند. همچنین در طول جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، دهها نفر بازجویی، بازداشت و زندانی گردیدند و کلیه کتابهای مربوط به شیعه جمع آوری شد که در این ارتباط سه ناشر بزرگ به نامهای مدبولی بزرگ و کوچک و طارق ابراهیم، صاحب انتشارات دارالحسام به اتهام ترویج نظرکرات شیعی بازداشت شدند. حمله فراگیر علیه شیعه و جمع آوری کتابهای شیعه به نحوی بود که مأموران امنیتی هر کتابی را که در آن نام شیعه به چشم می‌خورد جمع آوری می‌نمودند. بر این اساس بسیاری از کتابهای ضد شیعه نیز ناخواسته ضبط گردید. در مورد حملات دولت علیه شیعه باید گفت که این حالت همیشه بطور یکنواخت نبوده، بلکه گاهگاهی از سوی دولت به آنان چراغ سبزهایی داده می‌شد تا آنجاکه آنان وارد گفتگو با دولت گردیده و تقاضاهای خود را مطرح می‌نمودند، ولی پس از مدتی افراد مذکور بازداشت می‌شدند. نکته قابل توجه اینکه در هر چند مرحله دستگیری وسیع شیعیان، بازداشت و دستگیری آنان در مرحله تحقیقات دادسرای امنیتی کشور متوقف می‌گردد و برای صدور حکم به دادگاه ارجاع نمی‌شد. همچنین در کلیه این مراحل اتهامات مربوط به ترویج افکار شیعی و ادعای دخالت ایران که رسماً از طریق وزارت کشور اعلام می‌گردد، تکرار شده و مهم‌تر اینکه افراد بازداشت شده نیز معمولاً ثابت بودند.

در مقاطعی که شیعیان با دولت وارد مذاکره می‌شدند، مهمترین خواسته خود را تشکیل مجلس شیعیان مصر عنوان می‌نمودند. درخواست مذکور که با استفاده از ابزارهای قانونی از

۱. مجله روزالیوسف، ۷ آبان ۱۳۷۵.

۲. شیخ شعراوی در همان زمان به عضویت کمیته سازگاری بین شیعه و سنی درآمد و به همین دلیل مورد انتقاد قرار گرفت. تا آنجاکه شیخ محمد حسینی در نامه‌ای به وی نوشت: "من نگران این هستم که شیعیان از موضع شما سوء استفاده کرده و بگویند یکی از رهبران اسلامی به آنان ملحق گردیده است." شایان ذکر اینکه شیخ شعراوی که در حال حاضر دوران کهولت خود را می‌گذراند، از محبویت زیادی در بین مردم برخوردار است.

۳. در خصوص تعداد شیعیان مصر آمار دقیقی در دست نیست. خبرگزاری فرانسه به نقل از شیعیان مصر اعلام نمود تعداد آنان نیم میلیون نفر می‌باشد، ولی مقامات دولتی و امنیتی اظهار می‌دارند تعداد شیعیان تنها چند هزار نفر می‌باشد.

باید در دیدگاه و موضع خود نسبت به گروههای اسلام‌گرایی که موضع خود را بر اساس اعتقادات این تیمیه استوار نموده‌اند تجدید نظر کنید. "وی همچنین عدم ورود شیخ‌الازهر به بحث عصمت اهل بیت که از سوی شیخ شحاته مطرح گردیده بود را خاطر نشان ساخت.

ب) طرح مقالات مربوط به شیعه در مصر؛ در این ارتباط روزنامه‌های "الاحرار"، "الجمهوریه" و "الاخبار" با درج مقالاتی در این خصوص سعی در گشودن مجدد پرونده شیعه در مصر نمودند. در این میان روزنامه "الاحرار" طی چند شماره، مقالاتی علیه شیعه درج نمود که با تحریف آشکار عقاید شیعه همراه بود. عمدۀ ترین مطالب مطرح شده در مقالات روزنامه الاحرار عبارتند از:

- موضوع شیعه یک امر سیاسی است و جنبه فکری و عقیدتی ندارد. با توجه به شکل‌گیری این مذهب پس از ماجرا‌ی سفهه‌بنی‌سعده و نیز عادت ایرانی‌ها به مرووثی داشتن حکومت و نیز نظر به اینکه پیامبر فرزند ذکور نداشت، ایرانیان امام علی (ع) را به دلیل قرابت نزدیک‌تر به پیامبر به عنوان جانشین وی معرفی نمودند؛ اصل مرووثی بودن حکومت را در مورد فرزندان امام اجراء نمودند؛
- طرح مسئله اعتقاد شیعه به انتظار فرج که به صورت مغرضانه مطرح گردیده و با اعتقاد اسماعیلیه (باطئیه) در مورد انتظار محمد مکتوم مقایسه شده است؛

– طرح مغرضانه و تحریف آمیز مسئله تقدیه در شیعه؛
– وارونه جلوه دادن حقایق تاریخی درخصوص نحوه گسترش شیعه و طرح این مطلب که حکام و زمامداران فاطمی با استفاده از زور در صدد گسترش شیعه‌گری در مصر بودند، ولی مردم مصر هیچ گاهه به این مسئله تن ندادند و مسئله محبت مردم این کشور به اهل بیت مقوله‌ای کاملاً مجزا از شیعه‌گری می‌باشد.

شایان ذکر اینکه روزنامه الاحرار، ارگان حزب الاحرار بوده و دبیر کل آن رجب هلال حمیده که در حال حاضر نماینده پارلمان می‌باشد، در ۱۹۸۱ به عنوان یکی از دو متمه اصلی تأسیس گروه شیعی دستگیر و زندانی گردید. وی به عنوان یکی از رهبران شیعه شهرت یافته بود.

روزنامه "الجمهوریه" طی مقاله‌ای در ۱۹ مهر ۱۳۷۵ به طرح مسئله مذکور تحت عنوان "آغاز بازی شیعه در مصر و تلاش برای صدور انقلاب ایران از طریق ترویج آن" پرداخت که مهمترین محورهای مقاله مذکور عبارتند از:

طریق ارائه اوراق و اسناد لازمه به وزارت امور اجتماعی جهت طی مراحل قانونی تقدیم می‌گردید، بر غیرسیاسی بودن شورای مذکور تأکید داشته و هدف آن تحقق همبستگی اجتماعی و تأسیس صندوق خمس و زکات و احیای مراسم دینی ذکر می‌شد.

انعکاس مطبوعاتی مسائل مربوط به شیعه پس از طرح مسئله شیخ شحاته

برخورد مطبوعات مصر با قضیه شیخ حسن شحاته را می‌توان در دو بخش مورد بررسی قرار داد.

الف) طرح دیدگاههای موافقان و مخالفان و پرداختن به نظریات شیخ، در این ارتباط صرف نظر از هفته نامه "اللواء الاسلامی" که به طرح دیدگاههای شیخ به صورت یک جانبه پرداخته و وی را تکفیر نموده و همچنین هفته نامه "العروبه" که معمولاً مقالات شیخ را درج می‌کرد، مجله روز "الیوسف" با طرح دیدگاههای شیخ شحاته، اعلام نمود این مسئله را در معرض بحث و مناظرة علمی و صاحب‌نظران قرار می‌دهد تا نظریات و موضع خود را جهت انعکاسی به مجله مذکور ارسال دارند. این مجله با طرح شعار "اظهار عقیده آزاد است ولی سوه استفاده از محاذیک دینی و خطبه‌های نماز جمعه برای ترویج افکار شیعه منوع است" علاوه بر ایجاد زمینه‌های لازم برای برخورد فکری روشن‌فکر مآبانه، با این اقدام به دنبال آن است که به نوعی نحوه رفتار دولت را توجیه نماید. بر این اساس شیخ‌الازهر دیدگاههای خود را به صورت مکتوب ارسال نمود.^۱ نکته قابل توجه اینکه در شماره ۳۰ مهر ۱۳۷۵ مجله مذکور، صالح الوردانی یکی از نویسندهای کتابهای مربوط به شیعه (که کتابهای وی توسط نیروهای امنیتی توقيف گردید) در پاسخ به دیدگاههای شیخ‌الازهر، بر درستی و صحت اظهارات شیخ حسن شحاته در مورد این تیمیه و حلال بودن ازدواج وقت تأکید کرده و با ذکر مستنداتی از این رجب حنبلی، این حجر عقلانی، این بطرقه و ذهبي (مورخ) دیدگاههای این تیمیه را انحرافی خواند و مستند شیخ‌الازهر (کتاب ابی زهره) را مورد بحث قرار داده و اظهار داشت: به جای طرح نظریات اقلیتی همچون ابی زهره شایسته است دیدگاههای این تیمیه را مورد بررسی قرار دهیم. وی همچنین شیخ‌الازهر را مخاطب قرار داده و اظهار داشت: "اگر نظر ابی زهره در مورد اینکه این تیمیه دین اسلام را تجدید نموده و پوشش شفاف آن را بدان بازگردداند، صحیح باشد پس شما

۱. رجوع شود به بولتن فرهنگی شماره ۵ این نمایندگی.

روزنامه "الأخبار" در ۵ آبان ۱۳۷۵ با درج مقاله‌ای از محمدالسعدي در ستون اعلام مواضع و دیدگاه‌های روزنامه، موضوع توصیف افراد بازداشت شده اخیر به عنوان شیعه افراطی را نادرست خوانده و اظهار داشت، بنیادگرایی خود یک مذهب و عقیده می‌باشد و به شیعه یا سنی ارتباط ندارد. وی با طرح این مطلب که مؤذن‌گوشه پل (شحاته) بارها در تلویزیون ظاهر گردیده و به عنوان یکی از علمای بزرگ دین مانند شیخ الازهر یا مفتی مطرح شده سعی در تحریب شخصیت و جایگاه علمی وی نموده و تلویحاً استفاده از وی در برنامه‌های تلویزیونی را مورد انتقاد قرار داد.^۱ وی همچنین خواستار تجدید نظر در نحوه رفتار با کلیه گروهها و حرکتهای که فعالیت اسلامی دارند و به زبان دین سخن می‌گویند، بوزیر بهره‌ها (فرقه‌ای از اسماعیلیه) آگردیده و با اشاره به اینکه گروه مذکور مشی باطنی دارند که نمی‌توان برنامه‌های آینده آنان را پیش بینی نمود تحت ناظارت دقیق امنیتی قراردادن آنان را مورد تأکید قرار داد.

- طرح مجدد مسئله شیعه در مصر و نیز گرایش برخی از مصری‌های مقیم خارج به این مذهب در چارچوب تلاش‌های موجود در جهت وارد نمودن مصر به گردونه اختلافات که توزانه طایفه‌ای و شروع درگیری‌های شیعه و سنی به منظور درهم شکستن نقش رهبری سنی مصر صورت می‌گیرد^۲

- طرح این مطلب که برغم وجود اختلافات اصولی، موضع خصم‌انه علیه شیعه که یکی از مذاهب رسمی است، نداریم. ولی از سوه استفاده سیاسی و تبدیل آن به یک حرکت سیاسی مبارزه جو که بر اساس دین و با تأمین مالی بیگانگان به منظور ایجاد تفرقه شدید در بین مردم صورت می‌گیرد، نگران هستیم^۳

- طرح اتهام مربوط به مداخله ایران در امور داخلی کشورهای عربی از طریق گسترش اندیشه‌های بنیادگرایانه و نیز تلاش ایران برای ترویج شیعه در آفریقا به منظور محاصره مصر (در این مقاله به سفر مقام محترم ریاست جمهوری به کشورهای آفریقایی نیز اشاره شده است).

دفتر حفاظت منافع جمهوری اسلامی ایران - قاهره

۱. اخیراً از سوی وزارت اوقاف کمیته‌ای جهت تعیین صلاحیت افراد جهت شرکت در برنامه‌های تلویزیونی تأسیس گردیده است.
۲. این گروه که در اصل از مصر می‌باشد و ریشه آنها به گروهی از خاندان فاطمی باز می‌گردد در مورد علت انشعاب آنان گفته شده که یکی از خلفای فاطمی، فرزند ارشد خود را به عنوان ولی‌عهد بر می‌گزیند ولی پس از مدتی از نظر خود عدول کرده پسر کوچک خود را به ولایت‌عهدی منصوب می‌کند این امر موجب بروز اختلاف در خاندان فاطمی می‌گردد. مدعه‌ای طرفدار فرزند بزرگتر می‌شوند و شعار "البيعة الأولى اصح" را مطرح می‌نمایند. این اختلافات عمیق‌تر گردیده و به درگیری مسلحانه منجر می‌شود که در نتیجه گروه مذکور از سوی خلیفه مورد تعقیب قرار می‌گیرند که به ناقار مجبور به فرار شده و به سوریه و از آنجا به ایران می‌گزینند ولی در اثر اختلافاتی که با دولت ایران پیدا می‌کنند از ایران گریخته و به هند پناه برده و طی چند قرن در این کشور اقامت می‌نمایند. آنان که همواره در آرزوی بازگشت به مصر بودند در دهه ۷۰ به مصر بازگشته و فعالیت خود را با ترمیم مسجد حاکم یا مرا... آغاز نموده و سپس توسعه بخشدند (به نقل از مقاله مذکور در روزنامه الاخبار).